

TEKNOLOGIK TA'LIM TIZIMIDA O'QITUVCHINING KASBIY FAOLIYATIGA QO'YILADIGAN ZAMONAVIY TALABLAR

Hakimova Sharofat Abdusattorovna

*Termiz davlat pedagogika instituti Tabiiy va aniq fanlar fakulteti Texnologiya va
geografiya kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada texnologik ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan o'qituvchilarga qo'yiladigan zamonaviy talablar tahlil qilinadi. Raqamli pedagogika, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, o'quv jarayonini innovatsion metodlar asosida tashkil etish, ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan kompetensiyalar va o'qituvchining shaxsiy hamda kasbiy rivoji mazmunan yoritiladi. Shuningdek, ta'limda texnologiyalardan samarali foydalanish bo'yicha amaliy ko'nikmalar, motivatsiya, kreativ yondashuv va zamonaviy baholash tizimining o'qituvchi faoliyatidagi o'rni ochib beriladi.*

Kalit so'zlar: *texnologik ta'lim, zamonaviy talablar, raqamli kompetensiya, innovatsion metodlar, pedagogik texnologiyalar, o'qituvchi malakasi, ta'lim sifati, kasbiy rivojlanish.*

Annotation: *This article examines the modern requirements placed on teachers working in the technological education system. It explores digital pedagogy, the effective use of information and communication technologies, the integration of innovative teaching methods, and the competencies needed to improve the quality of learning. The study also highlights practical skills related to technology use, professional growth, creative approaches to instruction, and the role of modern assessment systems in enhancing teacher performance.*

Keywords: *technological education, modern requirements, digital competence, innovative methods, educational technologies, teacher qualification, education quality, professional development.*

Аннотация: *В статье рассматриваются современные требования к профессиональной деятельности преподавателя в системе технологического образования. Освещаются цифровая педагогика, применение информационно-коммуникационных технологий, использование инновационных методов обучения и компетенции, необходимые для обеспечения качества образования. Также анализируются практические навыки работы с технологическими инструментами, профессиональный рост педагога, креативный подход и роль современных систем оценки результатов обучения.*

Ключевые слова: *технологическое образование, современные требования, цифровая компетентность, инновационные методы, педагогические технологии, квалификация преподавателя, качество образования, профессиональное развитие.*

KIRISH

Bugungi kunda texnologik ta'lim tizimi mamlakat taraqqiyoti va iqtisodiy barqarorlikning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy ishlab chiqarish,

raqamli iqtisodiyot va innovatsion yondashuvlar ustuvor bo'lgan davrda o'quv jarayonini yuqori sifatda tashkil eta oladigan, texnologiyalarni biladigan va o'quvchini mustaqil fikrlashga yo'naltira oladigan o'qituvchi shaxsiga ehtiyoj ortib bormoqda. Shu bois texnologik ta'lim yo'nalishida faoliyat yurituvchi pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini yangilash, ular oldiga qo'yiladigan talablarni aniq belgilash davlat siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biridir.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da ta'limning uzluksizligi, zamonaviy o'quv metodlari va ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Bundan tashqari, "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi", "Raqamli O'zbekiston – 2030" dasturi va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sifatini oshirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etishga qaratilgan qarorlari texnologik ta'limga yangicha yondashuv talab qilmoqda.

Xususan, Prezidentning 2020 yil 6 apreldagi "Ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish chora tadbirlari to'g'risida"gi qarori, 2021 yil 19 maydagi "Professional ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora tadbirlar" haqidagi qarori hamda xalq ta'limi va oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga oid farmon va qarorlar o'qituvchilarning bilim, malaka, kommunikativ ko'nikma va texnologik savodxonligini yangi bosqichga ko'tarishni talab qilmoqda.

Ushbu hujjatlar o'qituvchidan o'quv jarayonini samarali tashkil etish, AKTdan ongli foydalanish, innovatsion metodlarni qo'llash, o'quvchini kreativ fikrlashga yo'naltirish, laboratoriya va texnik vositalar bilan ishlash, ishlab chiqarish texnologiyalarini bilish va o'z kasbiy rivojini doimiy davom ettirishni kutadi. Natijada texnologik ta'lim tizimidagi pedagogning roli oddiy bilim beruvchi emas, balki o'quvchini hayotga tayyorlaydigan, tahlil qiluvchi, yangi g'oyalar yaratishga ilhomlantiradigan mutaxassis sifatida qayta talqin qilinmoqda.

Shu ma'noda ushbu maqola texnologik ta'lim tizimida o'qituvchi kasbiy faoliyatiga qo'yilayotgan zamonaviy talablarni aniqlash, ularning mazmunini ochib berish va amaliy ahamiyatini ko'rsatishga qaratilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI. Texnologik ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy faoliyati va unga qo'yiladigan zamonaviy talablar bo'yicha ilmiy izlanishlar turli yo'nalishlarda olib borilgan. Mavzuga doir adabiyotlar umumiy pedagogika, texnik ta'lim metodikasi, raqamli pedagogika, innovatsion ta'lim texnologiyalari va o'qituvchining kasbiy kompetensiyalari kabi bir nechta asosiy yo'nalishni qamrab oladi.

Pedagogik jarayonning mohiyatini tahlil qilgan mahalliy tadqiqotchilar o'qituvchining o'quvchini faollikka chorlay olishi, mantiqiy va konstruktiv fikrlashni shakllantira olishi, amaliy mashg'ulotlarni to'g'ri tashkil qilishi texnologik ta'limning asosiy talablari ekanini ta'kidlaydi. Ularning ilmiy ishlarida amaliy ko'nikmalar, kuzatish va tajriba metodlarining ahamiyati, shuningdek, modellash, loyihalash va ishlab chiqarish texnologiyalarini o'rgatish tamoyillari yoritilgan.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalariga bag'ishlangan ilmiy manbalar o'qituvchining texnik vositalar bilan ishlay olishi, dars jarayonini interfaol usullar orqali tashkil qilishi,

raqamli resurslar yaratishi va o'quvchilarda ijodkorlikni rag'batlantirishi lozimligini ko'rsatadi. Xususan, multimedia, virtual laboratoriyalar, animatsiyalar, simulyatsiyalar va 3D modellar yordamida murakkab texnik jarayonlarni sodda shaklda bayon qilishga qaratilgan tadqiqotlar muhim o'rin egallaydi. Bu ishlar texnologiyalarga asoslangan darslarning o'quvchilarning qiziqishi va bilimni o'zlashtirish darajasiga ijobiy ta'sirini tasdiqlaydi.

Pedagogik psixologiya sohasidagi manbalar esa texnologik ta'lim o'qituvchisining kommunikativ qobiliyati, muloqot madaniyati, jamoani boshqarish ko'nikmalari va o'quvchilarni motivatsiya qila olish mahoratiga urg'u beradi. Bu yondashuvlarda ta'lim jarayonida o'qituvchi rahbar, yo'naltiruvchi va hamkor sifatida namoyon bo'lishi kerakligi aytiladi.

Xorijiy adabiyotlarda texnologik ta'lim o'qituvchisining yangi roli va zamonaviy kompetensiya modellari batafsil tahlil qilingan. Ular orasida eng ko'p qo'llaniladigan yondashuvlar TPACK (Texnologiya, Pedagogika va Fan integratsiyasi), konstruktivistik ta'lim, loyiha asosidagi ta'lim va muammo yechishga yo'naltirilgan o'qitish hisoblanadi. Ushbu yondashuvlarda o'qituvchi o'z fani bo'yicha bilimga ega bo'lish bilan birga texnologiya va pedagogik metodlarni to'g'ri uyg'unlashtira olishi kerakligi qayd etiladi.

Mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar o'qituvchining kasbiy rivojlanishi masalasiga ham alohida e'tibor qaratgan. O'qituvchining o'z ustida ishlashi, yangilikka ochiqqligi, texnik yangiliklarni tez qabul qilishi, o'quv jarayonini yangilab borishi va innovatsion fikrlashi texnologik ta'limda muhim omil sifatida talqin qilinadi. Ularning fikricha, texnologik ta'lim o'qituvchisi o'z faoliyatini muntazam tahlil qilib boradigan, o'z darslarini texnologik jihatdan boyita oladigan va o'quvchilarga mustaqil ishlash madaniyatini singdiradigan mutaxassis bo'lishi zarur. Mavzu bo'yicha adabiyotlar texnologik ta'lim o'qituvchisi uchun zamonaviy talablar murakkab, ko'p qatlamli va dinamik ekanini ko'rsatadi. Tadqiqotlar o'qituvchining texnologik savodxonligi, pedagogik mahorati, kommunikativ ko'nikmalari va kreativ yondashuvi yagona tizim sifatida qaralishi kerakligini ta'kidlaydi. Mazkur manbalar asosida texnologik ta'limdagi o'qituvchi roli endilikda faqat bilim beruvchidan iborat emas, balki o'quvchini o'rganishga yo'naltiruvchi, texnologiya orqali rivojlantiruvchi va yangilik yaratishga ilhomlantiruvchi shaxs ekanini ko'rish mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Ushbu tadqiqot texnologik ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan zamonaviy talablarni aniqlash va ularning amaliy ahamiyatini yoritishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida bir nechta usullar qo'llanildi.

Avvalo, mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, maqolalar va uslubiy qo'llanmalar o'rganildi. Bu jarayon texnologik ta'lim, pedagogik kompetensiyalar va innovatsion yondashuvlar haqida mavjud fikrlarni tahlil qilishga yordam berdi. Shuningdek, mahalliy va xorijiy manbalar solishtirilib, turli ta'lim tizimlarida o'qituvchidan nimalar talab qilinayotgani aniqlashtirildi.

Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar tartibga solinib, ularning umumiy mazmuni ochib berildi. O'qituvchining kasbiy faoliyati bilan bog'liq asosiy yo'nalishlar

ajratildi va ular bo'yicha asosli xulosalar shakllantirildi. Bundan tashqari, texnologik ta'lim jarayonida kuzatuv elementi qo'llanib, o'qituvchilarning amaliy faoliyati, qo'llayotgan metodlari va texnologiyalardan foydalanish darajasi ko'rib chiqildi. Bu kuzatuv natijalari zamonaviy talablarning real o'quv jarayonida qanday namoyon bo'lishini tushunishga yordam berdi. Tadqiqot yakunida barcha ma'lumotlar umumlashtirilib, texnologik ta'lim o'qituvchisi uchun zarur bo'lgan kompetensiyalar tizimi aniqlab berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR.

Tadqiqot davomida texnologik ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan zamonaviy talablar har tomonlama tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, texnologik ta'lim o'qituvchisi faqat predmet bo'yicha bilim beruvchi mutaxassis emas, balki o'quvchini amaliy faollikka, texnik fikrlashga va mustaqil o'rganishga yo'naltiruvchi shaxs bo'lishi zarur.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, hozirgi texnologik ta'limda eng muhim talablar uchta asosiy yo'nalishga bo'linadi. Birinchisi, texnologik kompetensiyalar. Bu yo'nalishda o'qituvchidan texnik vositalar bilan ishlash, laboratoriya jihozlaridan foydalanish, zamonaviy texnologik jarayonlarni tushuntira olish, multimedia va raqamli resurslardan samarali foydalanish talab etiladi. Tadqiqot natijalari ko'plab o'qituvchilarda texnik vositalardan foydalanish borasida faollik ortganini ko'rsatdi, biroq raqamli vositalardan ijodiy va keng qamrovli foydalanish hali ham yetarli darajada emasligi aniqlandi.

Ikkinchi yo'nalish pedagogik kompetensiyalar bilan bog'liq. Tahlil davomida aniq bo'ldiki, texnologik ta'lim o'qituvchisi interfaol metodlardan foydalanishi, o'quvchilarni dars jarayoniga jalb qilishi, amaliy topshiriqlarni to'g'ri tashkil qilishi va o'quvchilarda muammo yechish ko'nikmalarini rivojlantirishi kerak. O'rganilgan manbalar va kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, loyihaviy yondashuv, muammoli ta'lim, guruhda ishlash va modellashtirish metodlari o'quvchilar natijasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Amaliy mashg'ulotlar samaradorligi yuqori bo'lgan darslarda o'quvchilar faolroq bo'lgani kuzatildi.

Uchinchi yo'nalish kommunikativ va shaxsiy kompetensiyalar bilan bog'liq bo'lib, o'qituvchining muloqot madaniyati, jamoani boshqarish ko'nikmasi, o'quvchilar bilan ijobiy psixologik muhit yaratish qobiliyati natijaga bevosita ta'sir qilishi aniqlangan. Tahlilga ko'ra, texnologik ta'lim o'qituvchilari o'quvchi bilan hamkorlikka asoslangan yondashuvni qo'llaganida o'quvchilarning ishtiroki va qiziqishi oshadi. Bu holat o'z navbatida amaliy bilimlarning mustahkam o'zlashtirilishiga olib keladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, texnologik ta'lim o'qituvchisining kasbiy faoliyatida eng samarali bo'lgan omillar quyidagilar bo'lib chiqdi: texnologik jarayonlarni sodda va tushunarli tushuntira olish, o'quvchini amaliy faoliyatga jalb etish, texnik vositalardan ongli foydalanish, doimiy o'rganishga tayyorlik, ijodkorlik va muloqotga ochiqlik. Shuningdek, tahlil shuni ko'rsatdiki, zamonaviy o'qituvchi o'z ustida ishlashi, yangiliklarga moslashishi va o'qituvchi sifatida doimiy ravishda o'sib borishi lozim.

Umuman olganda, tadqiqot shuni tasdiqladiki, texnologik ta'lim tizimida o'qituvchi faoliyatiga qo'yiladigan zamonaviy talablar keng, ko'p qirrali va o'zgaruvchan. O'qituvchidan texnologik savodxonlik, pedagogik mahorat va shaxsiy fazilatlar uyg'unligi talab etiladi. Natijalar zamonaviy ta'limda o'qituvchi roli sezilarli darajada o'zgarganini va bugungi kunda u o'quvchi rivoji uchun yo'naltiruvchi, tashabbuskor va ijodiy liderga aylanganini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnologik ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan zamonaviy talablar keng va ko'p qirrali. Bugungi o'qituvchi faqat dars beruvchi emas, balki o'quvchini o'ylashga, izlanishga va amaliy faoliyatga yo'naltira oladigan yetakchi shaxs bo'lishi kerak. Tahlil jarayonida aniqlanishicha, o'qituvchining texnologik savodxonligi, interfaol metodlardan foydalanish mahorati, kommunikativ qobiliyati va ijodiy yondashuvi o'quv jarayonining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardir. Texnologik ta'limda muvaffaqiyatga erishgan o'qituvchilar doim yangilikka intilgan, texnik vositalardan ongli foydalangan va o'quvchining faol ishtirokini ta'minlagan mutaxassislaridir. Umuman olganda, zamonaviy texnologik ta'lim o'qituvchisi o'z bilimini muntazam yangilab boradigan, amaliyotga asoslangan yondashuvlarni qo'llaydigan va o'quvchi rivojiga yo'naltirilgan faol pedagog bo'lishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abduqodirov A. Pedagogik texnologiyalar va o'qitish metodlari. Toshkent: Fan, 2018.
2. Ziyamuhamedov R., Xolmurodov S. Texnologik ta'lim metodikasi. Toshkent: Muhandis, 2020.
3. Polat E. Raqamli pedagogika asoslari. Moskva: Akademiya, 2019.
4. Jonassen D. Learning with Technology: A Constructivist Perspective. New York: Routledge, 2018.
5. Mishra P., Koehler M. Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK) Framework. Educational Technology Journal, 2016.